

Роман Лозинський

*магістр географії, інженер кафедри географії України,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна,
викладач кафедри культурології,
Український католицький університет,
вул. Свенціцького, 17, м. Львів, 79000, Україна,
email: rlozynskyi@ucu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0003-4425-8161>*

ПЕРЕДМІСТЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ПРОСТОРОВИЙ ФЕНОМЕН ТА ПОСТ-СОЦІАЛІСТИЧНЕ МІСТО

У статті проаналізовано історію появи суспільно-просторового феномену передмістя у Західному світі та в Україні. Представлено порівняння передмість у країнах, що входили у Радянський Союз (з увагою до приміських сіл, дач та мікрорайонів) та субурбій в США та Канаді. Розглянуто розуміння передмістя та його архітектурного/містопланувального середовища з позиції соціальної теорії в географії. З'ясовано, що передмістя і їх архітектурне середовище використовувались у пропаганді США та Радянського Союзу для продукування окремих культурних значень/снів з економічними та політичними наслідками.

Розглянуто особливості вживання понять передмістя та субурбії у постсоціалістичному контексті. На основі основних суспільно-географічних характеристик приміських зон українських міст було виявлено, що вживання поняття передмістя потребує теоретичного осмислення у пост-соціалістичному контексті та його розрізнення з поняттями субурбії та приміський простір. Наводяться аргументи, що для означення передмість просторовий критерій та критерій зв'язку з містом (придатний для виділення приміського простору, приміської зони, приміських районів) є недостатніми і не відображає складності цього явища. Було встановлено, що зміст поняття передмістя є набагато ширшим, а обсяг - вужчим (згідно закону зворотного відношення). Важливими критеріями виділення передмість є врахування соціального статусу мешканців та мешканок, їх щоденні практики, місце та рід зайнятості та проведення вільного часу, тобто їх ідентичність, а також тип житлової архітектури і особливості повсякденних ландшафтів.

Було встановлено, що оскільки українські приміські простори є еkleктичними зі змішанням різних соціальних класів та різної житлової забудови, зберігають своє сільське обличчя з наявністю особистого селянського господарства, поняття напівміська окраїна або сільсько-міська окраїна є більш вдалим поняттям для означення приміської зони постсоціалістичних міст, ніж передмістя чи субурбії. Лише окремі частини приміських просторів мають тенденцію перетворюватися на спальні передмістя американського типу тобто субурбії (англ. suburbs) із переважанням садибних будинків, одного соціального класу та автомобілекористуванням. Розглянуті у статті теоретичні особливості розуміння явища передмістя та більш вдалі поняття для його означення в постсоціалістичних умовах є важливими для створення більш соціально продуманої містопланувальної документації і стратегії їх розвитку з врахуванням місцевих особливостей.

Ключові слова: *передмістя, субурбія, напівміська окраїна, містопланування, урбаністика, соціальна теорія.*

Як цитувати: Лозинський Р. Передмістя як суспільно-просторовий феномен та пост-соціалістичне місто. *Часопис соціально-економічної географії*. 2022. Вип. 32. С. 24-33. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2022-32-03>

In cites: Lozynskyi, R. (2022). Suburb as a socio-spatial phenomenon and post-socialist city. *Human Geography Journal*, 32, 24-33 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2022-32-03>

Вступ. Передмістя як і міста, є важливими і складними суспільними просторами залученими у економічні та соціальні процеси не менш ніж міста і активно задіяні у продукуванні культурних значень та практик у різний спосіб залежно від історичного чи географічного контексту. Передмістя як модерне явище з'явилося у сер. XIX ст. із появою нової заможної верстви та розвитком нового транспорту трамваїв. Міська буржуазія бажала жити ближче до природи подаль від проблем індустріальних міст [20]. На території теперішньої України спостерігалися подібні тенденції із кінця XIX ст. У той час як західноєвропейські, а особливо американські міста зазнали зростання передмість у XX ст., країни, що знаходились під комуністичним режимом Радянського Союзу та країни соціалістичного табору мали свої відмінні траєкторії розвитку. Завдяки масовому будівництву державного житла у вигляді багатоповерхових будинків

об'єднаних у мікрорайони у цих країнах було створено своє особливе архітектурне середовище. Після розпаду Радянського Союзу та припинення існування планової економіки з чіткими програмами розвитку міських і сільських населених пунктів межа між містом і селом почала стиратись навколо найбільших міст, початки чого спостерігались ще у 1980-х роках [18]. Значна частина нової забудованої території з'явилася у приміських/підміських селах – юридично самостійних адміністративних одиницях, які є сільськими населеними пунктами лише формальною. Через їх розташування у безпосередній близькості до міста, тут з'являються нові житлові та комерційні об'єкти, такі як індивідуальна садибна забудова, котеджі та багатоповерхові житлові комплекси, торговельно-розважальні центри, об'єкти легкої промисловості, логістичні центри, готелі, ресторани, АЗС та офіси.

У таких населених пунктах приміської зони більшість мешканців та мешканок працює у місті, добираючись на роботу переважно приватним, але також і громадським транспортом. У цей же час надходження до місцевого бюджету відбувається зі сфери торгівлі та послуг. Перелічені трансформаційні процеси проявляються у різній мірі для різних постсоціалістичних країн та міст залежно від їх величини, економічної спеціалізації, рівня розвитку та історичного контексту [8; 18]. Частина підміських сіл мають тенденцію перетворюватися на спальні передмістя американського типу тобто субурбію (англ. *suburbs*) із переважанням односімейних будинків, одного соціального класу та автомобілекористуванням. Проте українські підміські села є еклектичними, оскільки все ще зберігають своє сільське обличчя з наявністю особистого селянського господарства, яке практикують переважно довготривалі мешканці та мешканки [18].

Постановка проблеми. Українські приміські зони є особливими суспільними просторами, які потребують окремого теоретичного осмислення і особливих підходів у просторому плануванні. В суспільних науках, зокрема у географії, до околиць міст поряд із поняттями приміська зона, приміські райони, приміські території та приміські простори вживають поняття передмістя та/або субурбія. Проте, поняття передмістя може носити різні змістовні значення від країни до країни та певної історичної епохи. На відміну від таких понять як село та місто не існує одного підходу чи набору критеріїв за якими визначається передмістя в Україні. У багатьох країнах, включно з Україною, у законодавстві і навіть у містобудівній документації та освіті не існує адміністративно-територіальної одиниці чи категорії передмістя. Таким чином поняття передмістя потребує окремо розгляду, особливо у постсоціалістичному контексті, відмінному від Західних країн.

Метою статті є аналіз явища передмістя постсоціалістичного міста у порівнянні з передмістями Західних країн, особливо США та Канади з використанням соціальної теорії у суспільній географії. Даний теоретико-методологічний підхід застосовується для зрозуміння як передмістя, його архітектурне/містопланувальне середовище та щоденні практики мешканців та мешканок є залученими до складних економічних, політичних, соціальних та культурних процесів. Завданням дослідження є відповіді на дослідницькі питання – які відмінності існують між передмістями Західних країн (США, Канада) та постсоціалістичними? Що можна вважати передмістям у соціалістичних країнах? До якої міри можна вживати поняття передмістя та субурбія до окраїн українських міст та приміських сіл і до яких саме його частин? Яке поняття може відображати різноманіття приміських просторів українських міст у кращий спосіб?

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз поняття передмістя та його семантики у постсоціалістичних умовах та його розрізнення із іншими подібними поняттями відсутній в українській суспільній географії. Дослідники часто вживають поняття передмістя не надавши йому визначення та не окреслюючи його теоретично і просторово. Як результат, бачимо вживання кількох понять до тих самих

явищ або ж одного поняття до різних явищ. Зокрема в українській суспільній географії вживають кілька понять для означення територій, що прилягають до міст. Приміська зона [2, 11], приміські райони, приміська територія, міська агломерація, метрополія, метрополісний регіон [10] є найчастіше вживаними у дослідженнях, де основною увагою дослідження є зміни у демографії, землекористуванні, транспорті та житлі. У цих дослідженнях просторовий критерій та зв'язку із містом є визначальним. Поняття передмістя як складова приміської зони присутнє у аналізі поняттєво-термінологічного апарату дослідження приміських зон [1]. Автори посилаючись на Клюйка Т. виділяють елементи просторової структури приміських зон – передмістя, міста-супутники, відкриті простори, території інфраструктурно-комунікаційного призначення. Передмістя розглядається як “сільські та міські поселення розташовані у безпосередній близькості до центрального міста, які мають із ним тісні господарські, культурно-побутові, трудові та інші зв'язки” [3]. Застосований авторами підхід відображає інженерне розуміння простору складові якого виділено за функціональним призначенням. Критерій землекористування більш чітко відображає цей підхід і у даному підході передмістя може бути замінені поняттями приміська забудована територія. Останніми роками також вживаються поняття приміські простори, передмістя та субурбія у тих випадках, коли увагою дослідження є щоденні практики його мешканців та мешканок [9]. Колектив авторів використовує ширший спектр критеріїв для виділення різних типів приміських просторів - оточуючий простір (сільський, міський, відкритий), характер змін (нова забудова, оновлення-модернізація, знесення та будівництво нового житла, “втиснення” окремих будинків у старі мікрорайони), тип житла (низькоповерхова індивідуальна забудова, таунхауси, багатоповерхова забудова) та спосіб життя (приміський, сільський, міський, змішаний). Ними виділено п'ять типів приміських просторів: сільські поселення, охоплені субурбанізацією; нові котеджні містечка; перетворені на постійні дачні поселення; зростаючі міста-супутники радянських часів та райони внутрішньої субурбанізації [9]. Проте, у даному дослідженні приміський простір, передмістя та субурбія використовуються як взаємозамінні.

У даній статті наводяться аргументи, що просторовий критерій та критерій зв'язку з містом (придатний для виділення приміського простору, приміської зони, приміських районів) є недостатніми для означення передмість і не відображає складності цього явища. Іншими словами передмістя, субурбія і приміський простір не є взаємозамінними, як це часто зустрічається в суспільній географії. Історія появи явища передмістя, його розвитку у Західних країнах та їх порівняння із передмістями у постсоціалістичних країнах говорять про те, що зміст поняття передмістя є набагато ширшим, а обсяг - вужчим (згідно закону зворотного відношення). Важливими критеріями виділення передмість є також соціальний статус мешканців та мешканок, їх щоденні практики, місце та рід зайнятості та проведення вільного часу, що можна узагальнити як ідентичність мешканців та мешканок, а

також тип житлової архітектури і особливості повсякденних ландшафтів. В українській географії меншою мірою вживається поняття напівміські території (англ. peri-urban) або сільсько-міська окраїна чи рурбан (англ. rural-urban fringe, rurban) для означення приміського простору у випадку України, які на думку автора є більш вдалими і краще відображають усю різноманітність приміських просторів українських міст.

Виклад основного матеріалу. Передмістя як модерне явище у Західному світі. У кожну історичну епоху передмістя були різними щодо функцій та форм. Передмістя були характерними ще для давніх античних міст. Наприклад, вони існували у давньогрецьких містах у вигляді хор – сільськогосподарських околиць, у яких були присутні також *villae sububanae* заможного класу людей, що використовувались ними як другий будинок для відпочинку на природі [20]. На території сучасної України вони були присутні у хорах давньогрецьких міст Ольвії, Херсонесу та Тіри. Передмістя служили також місцем життя тих, хто не мав прав жити у містах, переважно це бідніше населення чи окремі релігійні чи етнічні групи [5]. У Середньовіччі існували торгові та ремісничі посади у давньоруських містах XI – сер. XIV ст. З другої половини XIV ст. у багатьох містах на магдебурзькому праві існували передмістя переважно заселені некатоліками, де компактно проживали русини, вірмени та євреї (так звані штетлі). У таких передмістях існували свої внутрішні правові системи, проте їх взаємодія з адміністрацією відбувалась на основі загального магдебурзького права. У кінці XVIII ст. міські і сільські населені пункти все ще були двома відмінними правовими світами з різним стилем життя та зайнятістю, де

відрізнялися привілеї для міщан, передміщан та селян [5].

Перші передмістя як модерне явище виникли всередині XIX ст. в країнах зі швидкою індустріалізацією, а саме Великій Британії (Лондон, Манчестер), а потім і США, Канаді та Австралії [20]. Це були елітні ділянки за містом, що появились внаслідок втечі нового заможного класу буржуазії від несприятливих умов життя у центральних частинах міст. Вони також керувались бажанням жити окремо від робітничого класу. Цьому сприяла також поява кінних трамваїв (з кінці XIX ст. електричних), залізничного транспорту, а з 1920-х – і автомобілів [20]. Ідея міста саду Ебенізера Говарда, що поширилася в Британії з 1898 р. й мала на меті поєднати найкращі переваги села і міста в одному населеному пункті чи в межах окремої ділянки, була містопланувальною основою для проектування нових ділянок та кварталів у містах [5; 20].

В Україні перші передмістя з'явилися у найбільш економічно розвинених містах з високим адміністративним рангом та присутнім заможним класом. Наприклад, у Львові деякі приміські/ підміські села в кінці XIX — поч. XX ст. трансформуються в елітні райони садибної забудови, як от Новий Світ (рис. 1). В межах цієї ділянки в рамках ідеї міста-саду було створено за проектами Юліана Захаревича та Івана Левинського квартал Кастелівка з проведеним до нього трамваем з центру міста [5]. У Києві характерною була поява замських будинків-дач надані царем своїм підопічним (звідси і назва *дача*). Пуща Водиця стала першою такою замською ділянкою з дачами та прокладеною трамвайною колією (рис. 2). Її розвитку сприяли також і оздоровчі властивості місцевості з будівництвом санаторіїв.

Рис. 1. Вулиця Коновальця в ділянці Новий світ у Львові.

Фото: Johnny, CC BY 2.5, Wikimedia Commons

Fig. 1. Konovaltsia Street in the New World district in Lviv.

Photo: Johnny, CC BY 2.5, Wikimedia Commons

Рис. 2. Одна з дач заможного класу. Пуща Водиця біля Києва (<https://inkyiv.com.ua/>)
 Fig. 2. One of the dachas of the wealthy class. Pushcha Vodytsia near Kyiv (<https://inkyiv.com.ua/>)

У міжвоєнний період у найбільших містах західної України розширюється кільце одно-, дво- та низько-поверхових садибних будинків навколо щільної міської забудови центральних частин міст. У Львові, наприклад, продовжують зростати ділянки Новий Світ та Новий Львів, закладений, ще до Першої світової війни, з садибною забудовою у стилі функціоналізму з палісадниками та низько-поверховою більш доступною житловою забудовою.

З XIX ст. і до 1940-х років країни швидко зростаючих індустріальних міст Західних країн були також місцем життя менш заможних верств, також новопрібулих мігрантів як внутрішніх та зовнішніх, які у пошуках роботи, оселялись у місцях із дешевою землею, меншим законодавчим регулюванням недалеко від місць роботи, фабрик та заводів [7; 12; 24]. У таких країнах міста часто були відсутніми водопостачання та каналізація, і поширене сільське господарство переважно для власних потреб. Ці передмістя з менш заможним класом перетворювались згодом у “міські нетри” та були першими, що підлягали знесенню під час розширення ділових центральних районів (ЦДР) у США та центральної частини європейських міст чи прокладання автомобільних магістралей. У той же час передмістя заможних класів залишались практично незмінними і перетворювались у ще більш елітні ділянки через свою близькість до ЦДР та міських зелених та водних просторів [12]. Наприклад, у Львові ділянки Новий Світ, Новий Львів та квартали з садибною

збудовою у теперішньому так званому дальньому центрі, наприклад біля Шевченківського гаю чи між вул. Зеленою та Снопківською, є одними із найбільш елітних у Львові та найдорожчою нерухомістю.

Передмістя у США та Канаді. Після Другої світової війни міста у США, Західній Європі та соціалістичних країнах, як і їх передмістя, розвивалися за різними траєкторіями. Зокрема, у США ще після Великої Депресії розпочалася форсована федеральним урядом субурбанізація найбільших міст і поява масового, загальнонаціонального та стандартизованого феномену передмістя, відомого в попкультурі як одноповерхова Америка [7]. Період з кінця 1940-х до 1960-х років вважають “золотою добою” американських передмість і появи у них високої частки середнього класу [12]. Станом на 1960-ті роки США перетворилися на найбільш субурбанізовану країну світу, де в передмістях живе більше людей, ніж у центральних містах (англ. *central city* або *core city*). Передмістя також стали центрами нечуваного споживання речей і послуг. У цей же час центральні міста отримали набагато менше уваги з боку федеральної влади та занепадали, особливо після економічної кризи 1970-х років та реструктуризації економіки. Тоді як передмістя у проєкті американського уряду були “зарезервовані” за білими американцями, центральні міста перетворилися на центри бідності, концентрації мігрантів та афроамериканців, але також і людей мистецтва — художників, музикантів, письменників тощо [12].

¹ Федеральна влада надавала субсидії та спрощені іпотечні кредити білим американцям, особливо тим, які повернулися з війни, для придбання житла у передмісті. Це була спланована програма — центральний рушій розвитку економіки після Великої депресії поряд із будівництвом федеральної системи швидкісних автострад (англ. *Interstate Freeway System*). Передмістя сприяли економічному зростанню через збільшення споживання товарів і послуг пов'язаних з обов'язковими покупками для життя у будинку та потребою пересування на особистому автомобілі та новим стилем життя [7; 12].

² Основою ландшафту передмістя були переважно типові односімейні будинки (*tract housing*), порівняно дешеві та швидкі у спорудженні з використанням префабрикатів. Технологію придумав девелопер Вільям Левітт, за що його називають батьком сучасного американського передмістя. У 1980-х роках з'являються також однотипні, але більші за розміром будинки у стилі «Макменшн» (англ. *McMansion*), що зараз вважається зневажливою назвою для масових і стандартизованих будинків мешканців і мешканок вищого середнього класу передмістя, у яких немає смаку [7; 12].

³ Масове будівництво передмість здійснювалося через різні програми субсидій та кредитування для білих американців. Проте для багатьох людей, які перебували у менш сприятливих умовах через відкриту расову та економічну дискримінацію й утиски, передмістя були недоступними і перетворилися на символ соціального виключення та сегрегації, расової та класової нерівності, утиску жінок та інакших форм сім'ї [24].

Від початку американські післявоєнні передмістя матеріально й ідеологічно конструювалися як свого роду утопічні простори, як шлях до швидкого здійснення американської мрії та формування “нового типу американців”. Передмістя створювалися як ідеалізовані місця реалізації “американських цінностей”: достатку, комфорту, безпеки, свободи, індивідуалізму, значного споживання та високої мобільності. Все це було реалізовано у вигляді односімейного будинку для патріархальної нуклеарної сім’ї з автомобілем і газоном та місць споживання таких як торговельно-розважальні центри. Їх концептуально можна порівнювати з радянськими соцмістами та масовим державним житлом, що проектувались для створення “радянської” людини і використовувались у пропаганді, зокрема міжнародній. Американські передмістя як і мікрорайони із житлом для робітничого класу так само стали результатом централізованої політики федерального уряду США з кейнсіанським підходом до економіки. У часи Холодної війни США почали використовувати передмістя у якості пропаганди та наочного прикладу переваг американського способу життя, так само як це робив Радянський Союз з державним масовим житлом. Передмістя через фільми та інші медіа стало одним із найбільш пізнаваних символів американської культури, квінтесенцією втілення американської мрії та способу життя — володіння приватним будинком, автомобілем, покупки у супермаркеті, перегляд телебачення, харчування в ресторанах, пікніки вихідного дня та розваги, такі як гольф чи автомобільні подорожі. Усі перелічені характеристики і їх поширення через медіа мали вплив на інші країни, особливо на менш розвинені, до тої міри, що процес їх культурного прийому називали американізацією [7].

Упродовж XX ст. сформувалось кілька різновидів передмість у США залежно від їх розташування, складності організації та соціальних, культурних та економічних характеристик. Зокрема, це внутрішні передмістя кін. XIX – поч. XX ст., які були поглинуті містом із його розширенням, другі кільцеві передмістя сер. XX ст. також поглинуті розширенням міста, і найбільш віддалені – ексурбія [12]. Деякі передмістя з розвитком комерційної сфери перетворились у окремі більш незалежні просторові одиниці - околичне місто (англ. *edge city*) зі своїм ЦДР, які зливаючись з іншими подібними, утворюють мультицентричну метрополію, яка злившись з іншою утворює конурбацію. На відміну від США, у Західній Європі центральні частини міст і прилеглі до них ділянки залишались престижними і зберігали свою політичну владу. Виникали також заможні передмістя, але окраїни європейських міст ставали і місцем дешевшого житла з гіршою інфраструктурою та оселенням мігрантів та менш заможних верств.

Передмістя у країнах захоплених Радянським Союзом? Чи існували передмістя у Радянському Союзі, не враховуючи тих, що сформувались до Жовтневої революції? Відповідь на це питання ховається у розумінні поняття передмістя щодо місцевого контексту, яке відрізняється від Західних країн. У випадку соціалістичних країн розуміння передмістя може варіюватися між двома різними просторами – мікрорайонами з масовим державним житлом, побудованим

на околицях міст, яке надавала держава для робітничого класу в рамках комуністичної ідеології, та селами прилеглими до міст з особливою економічною спеціалізацією. Розглядаючи детальніше ці два випадки та порівнюючи з американськими післявоєнними передмістями, нижче наводяться аргументи, що мікрорайони з державним масовим житлом в соціалістичних країнах є більш подібними функціонально до передмість, аніж села прилеглі до міст з садибною забудовою.

У соціалістичних країнах межа міста і села була чіткою [18], оскільки це була межа між сільськими та міськими поселеннями з двома різними економічного планами регіонального розвитку під суворим контролем програми планування комуністичної партії. У Радянському Союзі прилеглі до міста села були в цілому, як і всі інші сільські поселення, тобто з колгоспом або, що частіше, радгоспом - колективним типом господарств, що ведуться кооперативами або державою відповідно. Проте аграрна складова цих населених пунктів спеціалізувалася на забезпеченні продовольством потреб міста. Через чіткий поділ між сільською та міською економікою не було щоденних масових поїздок з сусідніх сіл і міст або між селами до місць роботи. Проте, нові великі промислові міста були бажаними місцями для внутрішньої міграції в соціалістичних країнах, і деякі новоприбулі також оселялися на периферії таких міст. У селах з наявним сполученням громадського, особливо залізничного транспорту, існувала маятникова міграція, однак її масштаби були невеликими у порівнянні з масовими проектами державного житла поруч із заводами та фабриками [8]. Чітка межа міста і села почала розмиватися у 1980-х роках, коли контроль став слабшим і через брак житла в містах, влада почала надавати земельні ділянки працівникам у прилеглих селах для будівництва садибних будинків [18].

У селах прилеглих до великих міст були також дачі, місця для садівництва чи відпочинку з сезонним житлом, наданим міському робітничому класу [21]. Дачі вперше виникають в Російській імперії у XVII ст. для відпочинку мешканців вищого класу, коли цар віддавав невеликі маєтки в сільській місцевості своїм вірним підданам, з чого і поширилась назва дача [19]. Проте, в Радянському Союзі тільки наприкінці 1940-х років вони почали ставати доступними для відпочинку та садівництва звичайним людям робітничого класу і до середини 1980-х років стали звичним явищем для великих міст. Залежно від розміру міста, дачі зазвичай розташовувалися не більше ніж за дві-три години їзди громадським транспортом, залізницею чи автобусом [19]. Існували різні типи дач залежно від того, як виглядали земельні ділянки та як вони співвідносилися з правовими нормами [21]. Через обмеження розмірів у цих будинках часто замість звичайного другого поверху була велика мансарда, а також веранда для додаткового простору. Дачі були досить популярні в Радянському Союзі, оскільки переважна кількість міських мешканців жила в переповненому державному житлі, і городництво було однією із стратегій виживання в часи продовольчої кризи, особливо вкінці 1980-х роках, а також як спосіб провести час серед природи. Мешканці, які народилися в сільській місцевості, мали

також можливість відвідувати батьківські будинки. У 1980-х роках, коли обмеження були слабшими, деякі дачні будинки були перебудовані, а після розпаду Радянського Союзу багато з них стали цілорічними [8]. Дача, незважаючи на те, що вона була для сезонного житла, візуально нагадує скромний передміський односімейний будинок у США. Стівен Ловелл проводить аналогію між причинами появи дач як побічного продукту урбанізації в Радянському Союзі та передмістями Північної Америки. В обох випадках дачі та передмістя слугували для замського життя, відпочинку та дозвілля, і розглядалися як “законне матеріальне прагнення та як зв’язок із глибоко вкоріненим сільським способом життя” [19, с.5].

У зв’язку з відсутністю ознак передмістя, окрім фізичного розташування біля міста та наявності дач, прилеглі до міста села не годяться до розгляду як передмістя у Радянському Союзі. Тільки у 1980-х роках, а особливо у 1990-х та 2000-х роках з розпадом Радянського Союзу та появою окремих кварталів з садибами заможного класу “нових” українців, перетворенням дач у постійні місця життя та появою комерційних об’єктів (торгові центри, ресторани, тощо) починаються відбуватися зміни у сторону передмість. Після розпаду Радянського Союзу дачу можна вважати джерелом прагнення у постсоціалістичних країнах до життя у садибних будинках разом з іншими факторами такими як поширення західного способу життя у передмістях транслюваного у фільмах та інших медіа, попередній досвід проживання в сільській місцевості, який мали багато людей, що емігрували до міста, а також фактор незадовільного стану чи недостатньої площі масового державного житла.

Чи можна провести аналогію між масовим державним житлом у Радянському Союзі як “соціалістичним передмістям” із Західними передмістями, особливо щодо післявоєнної субурбанізації в США? На відміну від прилеглих до міста сіл, масове державне житло збудоване у вигляді мікрорайонів, має більше ознак подібності із американськими передмістями, хоч відрізняється за формою, тоді як приміські села і дачі в Радянському Союзі подібні більш візуально. Окрім того, що мікрорайони знаходились на окраїнах сформованих раніше міст (географічна, просторова ознака), мікрорайони були окремими утвореннями зі своїми сенсами, які комуністична влада надавала їм і транслювала через пропаганду як місць нового комуністичного життя на шляху до формування “нової радянської людини”. Доволі однотипна і стандартизована архітектура таких мікрорайонів створювалася із символічною функцією – маркування соціалістичного міського простору та його уніфікації від Ужгорода до Владивостока. Такий мікрорайон був сатирично показаний у фільмі “Іронія долі”, коли його мешканець, опинившись в іншому місті і не усвідомлюючи цього, зайшов у чужий будинок з квартирою ідентичних до тих у яких він жив. Подібні ідеологічні значення знаходимо і в популяризації передмість у США як нового стилю життя на шляху до досягнення “американської мрії”. В Радянському Союзі як і в США, передмістя були масовими проектами, ініційованими “з центру”, які забезпечували доступне житло для значної кількості населення. Однак є і важливі відмінності.

Розвиток “соціалістичного передмістя” – мікрорайонів строго контролювався комуністичною партією, тоді як уряд США лише ініціював і регулював процес субурбанізації, а приватний сектор, девелопери та будівельні компанії, і приватна власність були центральними в цьому процесі [20]. У нових кварталах соціалістичних міст міграція часто була відсутньою, оскільки житлові комплекси часто зводилися неподалік від виробництв. У США були поширеними поїздки на роботу власним автомобілем, оскільки володіння автомобілями та транспортна інфраструктура — наприклад, система швидкісних автострад, як вже згадувалось, підтримувалися федеральним урядом в тому числі і через умисне недофінансування громадського транспорту [12].

Розуміння передмістя та його архітектурно-містопланувального середовища з позицій соціальної теорії. Вище наведений аналіз появи та трансформації передмість у Західному світі та наявність своїх “соціалістичних передмість” у Радянському Союзі у вигляді масового державного житла у мікрорайонах показує, що простір, архітектурне середовище та міське планування/містобудування з певним міським дизайном/благоустроєм є не лише матеріальним, а складним суспільним явищем, де перетинаються економіка, політика, ідеологія та культура. Ще в середині ХХ ст. філософ Мішель Фуко та соціолог Анрі Лефевр звернули увагу на те, що простір є не просто фізичним із математичними характеристиками (Евклідов простір), а суспільним явищем, яке має свої здатності/властивості [15; 17]. Під терміном введеним Анрі Лефевром “продуктування простору” у однойменній праці *La Production de l'espace* (1974) він показав важливість простору у репродукуванні соціальних відносин. Кожне суспільство, його панівний клас продукує простір – використовує його як інструмент відтворення себе та свого домінування через вплив на просторові практики та сприйняття [17]. До його робіт вкінці ХХ – на початку ХХІ ст. звернулись англо-американські географи, зокрема Едвард Соджа та Девід Гарвей, а також історикія архітектури та міського ландшафту Долорес Гейден, розвинувши і поширивши його ідеї [16; 23].

З позиції соціальної теорії, простір бере участь у конструюванні, підтримці, легітимізації та протистоянні соціальних структур (систем відносин), наприклад національних, політичних, економічних, класових чи гендерних. Якщо структуралізм наголошує, що простір, містопланування та їх візуальне вираження у ландшафті є частиною певної соціальної структури-системи відносин (економічної, культурної, соціальної), то постструктуралізм, що не є запереченням структуралізму, а його розширенням, наголошує на важливості різноманітності та множинності, фрагментованості та гетерогенності світу з особливою увагою до пригноблених, маргіналізованих та виключених через нерівні владні відносини. Важливим є розуміння, що соціальні структури такі як нація, гендер, клас, етнічність, ідентичність є не даністю (підхід есенціалізму), а соціально обумовленими та змінними (підхід соціального конструктивізму).

Передмістя та мікрорайони, які розглядалися як символічні простори вираження загальної національ-

ної культури, чи то американської чи радянської, з позиції постструктуралізму такими не є. Ці простори почали розуміти як такі, що не інтерпретуються і сприймаються однаково представниками і представницями певної культурної групи, а навпаки такими, через які перетинаються конкуруючі органи влади, сприйняття, інтерпретації, дискурси та знання [6]. Важливим є зрозуміти як ці простори є втягнені у політику, економіку, ідеологію з особливою увагою до питань владних відносин, соціальної нерівності та справедливості. Передмістя через свій фізичний/матеріальний ландшафт є місцями репрезентації, що сприяють інтересам окремих груп у суспільстві, надаючи їх ідеям і цінностям матеріально відчутну форму. Передмістя несуть як матеріальний, так і світоглядний аспект, і, в цьому сенсі, допомагають виробляти та відтворювати суспільні норми та відносини. Передмістя і їх архітектура та містопланування є перш за все інструментом культурної влади/сили і політика їх ландшафту полягає у тому, що ландшафти несуть символічні чи ідеологічні сенси/значення, які відображаються назад, і таким чином допомагають виробляти соціальні практики, живі стосунки та соціальні ідентичності, а також стають місцями, що претендують або оскаржують владу над певною територією [6]. Наприклад, передмістя з односімейними будинками, автомобілекористуванням та газонами розглядали як символ США та втілення американської мрії, індивідуалізму та свободи, що насправді таким є лише для частини людей – білих багатих англосаксонців чоловічої статі. Проте, для жінок і інших соціальних класів ці простори символізують зовсім інше – економічну та соціально несправедливість, сегрегацію і виключення афроамериканців та інших людей кольору та статку, а також домашнє насильство, традиційні гендерні ролі та виключення інших форм сім'ї, а також неекологічність – газони та автомобілекористування є енергозатратними і спричиняє глобальне потепління [6; 14]. Так само у Радянському Союзі державне житло у мікрорайонах, що трансливалось владою як благо і переваги комунізму, для багатьох людей воно також містило інші сенси. Малий розмір та погана якість житла, довгі черги на його отримання, необхідність бути у шлюбі та мати дітей, “правильної” поведінки на роботі та у соціальному житті з відповідними лояльними до режиму політичними та ціннісними поглядами, були реальністю для багатьох людей. Окрім цього, якщо у таких мікрорайонах житлові будинки були завершені, то сфера послуг була слабо розвиненою. Таким чином передмістя, як і будь який інший простір, це не просто фізичне явище, “контейнер матеріальних форм”, а вони активно беруть участь у складних суспільних процесах. Н. та Дж. Данкен стверджують: “ландшафти мають важливий прищеплюючий ефект (англ. *inculcating effect*), оскільки, як правило, сприймаються як матеріально відчутні докази природності соціальних, політичних та економічних практик та відносин” [13, с. 238].

Українські приміські простори після краху Радянського Союзу. У 1990-х роках українські приміські простори зазнали значних трансформацій у зв'язку зі змінами у політичному, економічному та культурному житті країни. Процес роздачі та приватизації

землі, зменшення містопланувальних регулювань, зріст корупції та поява нового заможного класу людей та доступу до нових будівельних матеріалів були визначальними для формування нового ландшафту навколо міст. Аналіз архітектурно-містопланувального середовища та щоденних практик його мешканців та мешканок виражених у повсякденних ландшафтах [4; 5; 9] показує, що українські приміські простори є різноманітними. Тут з'явилися нові житлові квартали, які мають властивості передмість характерні для Західних країн з появою нового заможного класу, які власне можна назвати передмістями у розумінні субурбії. Для цих просторів, часто також у вигляді закритих спільнот (англ. *gated community*), є характерним наявність більш менш соціально однорідного класу людей з садибними будинками значних розмірів, газонами і переважанням автомобілекористування. Таким чином у приміських зонах присутні кілька соціально відмінних просторів, що відрізняються архітектурним середовищем (планувальною структурою, мережею вулиць, типом житлових будинків), часом появи, щоденними практиками мешканців та мешканок та повсякденними ландшафтами (візуальні прояви громадських просторів, вернакулярна архітектура, паркани, благоустрій, ландшафтний дизайн подвір'я з використанням присадибних ділянок). Відповідно до цих критеріїв можна виділити три складові українських приміських просторів – традиційні сільські населені пункти, що зберегли своє сільське обличчя з народною вернакулярною архітектурою та переважаючим сільським способом життя (в ідеальному варіанті практично відсутні навколо найбільших міст України); нові житлові квартали садибної забудови (з появою також котеджів) та дачі змінені у постійні місця проживання переважно нового заможного класу людей, які є найбільш подібними до американських передмість і тому їх можна означити як субурбію; та багатоквартирне житло, що містопланувально нагадує мікрорайони радянського зразка. Оскільки в українських приміських зонах присутні всі три перелічені вище елементи (у різних місцевостях поєднання і величина присутності цих складових є різною) їх варто називати напівміська окраїна або сільсько-міська окраїна.

Висновки. У статті з використанням соціальної теорії у географії наводяться аргументи, що передмістя як суспільно-просторовий феномен є особливим і не менш важливим явищем поруч із містом та селом. Порівняння передмість Західних (США та Канади) та постсоціалістичних країн на прикладі України показує подібності, а також значні відмінності як у архітектурному середовищі так і у продукуванні культурних значень. Якщо до середини ХХ ст. передмістя розвивались за подібними траєкторіями спричиненими втечею заможного класу за межі індустріального міста і розвитком трамваїв, то після встановлення комуністичного режиму та планової економіки в Україні передмістя розвивались у різний спосіб. З позиції соціальної теорії передмістя (субурбія у США та мікрорайони у Радянському Союзі) і їх архітектурне середовище використовувались у пропаганді для продукування окремих культурних значень/снів та

способів життя як частина окремих ідеологій з відповідними економічними, соціальними та політичними наслідками.

Українські приміські простори є архітектурно та соціально еkleктичними зі змішанням різних класів, способів життя та архітектури, де пліч-о-пліч можна побачити елітний садибний будинок чи котедж поруч з сільськогосподарським полем. Яке поняття може відобразити різноманіття українських приміських зон у кращій спосіб ніж передмістя чи субурбія? У містопланувальній практиці для означення територій зі змішанням сільських і міських рис використовується поняття напівміські території (англ. peri-urban) або сільсько-міська окраїна чи рурбан (англ. rural-urban fringe, rurban). Через глобальну відомість американської субурбії вживання цього поняття має конотацію з ними та зі всіма типовими для них характеристиками (в даний час вже стереотипними, оскільки вони через притік менш заможного класу людей

кольору зазнають значних змін з 2000-х років). Оскільки в Україні лише частина приміських сіл є подібною до американських передмість їх не варто називати передмістями чи субурбією. Поняття субурбія варто застосовувати лише до тих частин приміських сіл чи окраїн міст, для яких характерні ознаки американського передмістя. Це низькоповерхова забудова, переважно садибні будинки, монофункціональне зонуванням відокремлених один від одного житлових кварталів та великих комерційних об'єктів як от торгово-розважальні центри, та наявність мешканців та мешканок одного соціального класу, які працюють у місті та їздять на роботу, за покупками та розвагами з допомогою приватного автомобіля. Наведені у статті уточнення, щодо вживання поняття “передмістя” та “сільсько-міська окраїна” дозволять містопланувальникам краще розробляти стратегії просторового розвитку з врахуванням особливостей приміських просторів.

Список використаної літератури:

1. Байназаров А. М., Логвинова М. О., Редін В. І., Сегіда К. Ю. Наукові підходи до визначення сутності поняття “Приміська зона”. *Науковий вісник ХДУ. Серія Географічні науки*. 2018. № 9. С. 15-22.
2. Корона Н. С. Міський простір навколо великого міста: результати польових досліджень. *Часопис картографії*. 2016. № 16. С. 156-172.
3. Ключко Т. І. Приміська зона та міста-супутники як об'єкти суспільно-географічного дослідження. *Економічна та соціальна географія*. 2013. № 2 (67). С. 207-213.
4. Лозинський Р. М. Повсякденні ландшафти приміських сіл Львова: візуальний аналіз постсоціалістичних трансформацій. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2020. № 54. У друці.
5. Лозинський Р. М. Культурні ландшафти Галичини: етика взаємодії людини з природою. Львів: Ладекс, 2020. 224 с.; 148 іл.
6. Лозинський Р. М. Семіотика ландшафту та його візуальний/текстуальний аналіз у англо-американській культурній географії. *Часопис соціально-економічної географії*. 2020. № 28. С. 25-34. Доступно за посиланням: <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2020-28-03>
7. Лозинський Р. М. Sweet home Америки: як передмістя перестало бути квінтесенцією американської мрії. *Політична критика*. 2021. Доступно за посиланням: <https://politkrytyka.org/2021/09/24/sweet-home-ameryky-yak-peredmystya-perestalo-buty-kvintesentsiyeyu-amerykanskoji-mriyi/> (дата звернення: 05.05.2022).
8. Лозинський Р. М. Хаос та нерівність у львівському передмісті. *Спільне*. 2019. № 12. С. 114-124. Доступно за посиланням: <https://commons.com.ua/uk/haos-i-nerivnist-u-lvivskomu-peredmisti/> (дата звернення: 05.05.2022).
9. Мезенцев К., Провотар Н., Гнатюк О., Мельничук А., Денисенко О. Неоднозначні приміські простори: тенденції та особливості зміни повсякденних практик. *Економічна та соціальна географія*. 2019. № 82. С. 4-19. <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2019.82.4-19>
10. Підгрушний Г. П., Марущинець А. В., Іщенко Ю. Д. Київський метрополісний регіон: проблеми формування, склад і межі. *Український географічний журнал*. 2021. № 4. С. 47-56. <https://doi.org/10.15407/ugz2021.04.047>
11. Сливка Р., Закутинська І. Просторовий розвиток приміської зони Івано-Франківська: ментальні межі, нерівномірність, фрагментація. *Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін: монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої*. – Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. 438 с.
12. Beauregard Robert A. *When America Became Suburban*. Minneapolis: University of Minnesota Press. 2006. 228 p.
13. Duncan J., Duncan N. *Doing Landscape Interpretation*. The SAGE Handbook of Qualitative Geography. / Ed. D. DeLyser. London, UK: SAGE. 2010. P. 225-247.
14. Duncan N., Duncan N. *Landscapes of Privilege*. New York: Routledge. 2004. 276 p. <https://doi.org/10.4324/9780203505755>
15. Foucault M. and Miskowiec J. Of Other Spaces. *Diacritics*. 1986. 16 (1). P. 22-27. <https://doi.org/10.2307/464648>
16. Harvey D. *Social justice and the city*. Baltimore: Johns Hopkins University Press. 1973. 356 p.
17. Lefebvre H. *The Production of Space*. Donald Nicholson-Smith trans. Oxford: Basil Blackwell. 1991. Originally published 1974. (1974, La production de l'espace, Paris: Anthropos. Translation and Précis.)
18. Lozynskyi R. Rethinking the Role of Land Privatization in Peri-Urban Transformations in Ukraine: The case Study of Sokilnyky, Lviv oblast. *Human Geography Journal*. 2019. № 27. P. 48-59. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2019-27-06>
19. Lovell S. *Summerfolk: a history of the dacha, 1710-2000*. Ithaca: Cornell University Press. 2003. 260 p.
20. Mace A. *Suburbanization*. International Encyclopedia of Human Geography. Amsterdam: Elsevier. 2009. P. 77-81.

21. Nefedova T. & Savchuk I. Second suburban residences of citizens in Russia and Ukraine: evolution of dachas and trends of their post-soviet change. *Regional Research on Russia* 3 (4), 2014. P. 163-71.
22. Robbins P. Lawn people: how grasses, weeds, and chemicals make us who we are. Philadelphia: Temple University Press. 2007. 186 p.
23. Soja E. Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory. London: Verso Press. 1989. 266 p.
24. Wiese A. Places of Their Own: African American Suburbanization in the Twentieth Century. Chicago, Ill.: University of Chicago Press. 2004. 422 p.

Roman Lozynskyi

Master of Science in Geography, Lecturer of the Department of Cultural Studies, Ukrainian Catholic University, st. Svetsitskoho 17, Lviv, 79000, Ukraine, Engineer of the Department of Geography of Ukraine, Ivan Franko National University of Lviv, Universytetska st 1, Lviv, 79000, Ukraine, email: rlozynskyi@ucu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0003-4425-8161>

SUBURB AS A SOCIO-SPATIAL PHENOMENON AND POST-SOCIALIST CITY

The article analyzes the history of the emergence of the socio-spatial phenomenon of the suburbs in the Western world and in Ukraine. A comparison of suburbs in the Soviet Union (with regard to suburban villages, dachas and microrайоны) and suburbs in the United States and Canada is presented. An understanding of the suburbs and its architectural / urban planning environment from the perspective of social theory is presented. It was found that the suburbs and their architectural environment were used in the propaganda of the United States and the Soviet Union to produce certain cultural meanings with economic and political consequences.

The subtleties of using the concept of the suburbs in the post-socialist context were considered. Based on the main socio-geographical characteristics of suburban areas of Ukrainian cities, it was found that the use of the concept of suburbs requires theoretical analysis in the post-socialist context and its distinction with the concepts of suburbia (direct imitation, written in Ukrainian as “субурбія”) and suburban space (“прымиски прости́р”). It is argued that the spatial criterion and the criterion of connection with the city (suitable for the allocation of suburban space and suburban area) are insufficient to define the suburbs and do not reflect the complexity of this phenomenon. Important criteria for the allocation of suburbs are also the social status of residents, their daily practices, place and type of employment and leisure activities, which can be summarized as the identity of residents, as well as the type of residential architecture and character of everyday landscapes.

It was found that because Ukrainian suburban spaces are eclectic with a mixture of different social classes and housing, retain their rural face with the presence of farming, the concept of peri-urban or rural-urban fringe is a better term to describe the suburban area of post-socialist cities than the suburbs. Only certain parts of the suburban spaces tend to become American style suburbs with a predominance of single-family houses, one social class and car use. The theoretical features of understanding the phenomenon of the suburbs and more successful concepts for its definition in post-socialist conditions are important for the creation of more socially thought-out urban planning documentation and strategy for their development taking into account local characteristics.

Keywords: *suburbs, peri-urban, urban planning, urban studies, social theory.*

References:

1. Baynazarov, A. M., Lohvynova, M. O., Redin, V. I., & Sehida K. Yu. (2018). Naukovi pidkhody do vyznachennya sutnosti ponyattya “Prymiska zona” [Scientific approaches to defining the essence of the concept of «Suburban Zone»]. *Scientific Bulletin of KSU. Geographical Sciences Series*, 9, 15-22 [in Ukrainian].
2. Koroma, N. S. (2016). Miskyi prostir navkolo velykoho mista: rezultaty poliovykh doslidzhen [Urban space around a big city: results of field research]. *Journal of Cartography*, 16, 156-172 [in Ukrainian].
3. Klyuyko, T. I. (2013). Prymiska zona ta mista-suputnyky yak obyekty suspilno-heohrafichnoho doslidzhennya [Suburban area and satellite cities as objects of socio-geographical research]. *Economic and social geography*, 2 (67), 207-213 [in Ukrainian].
4. Lozynskyi, R. M. (2020). Povsyakdenni landshafty prymiskykh sil Lvova: vizualnyi analiz postsotsialistychnykh transformatsiy [Everyday landscapes of suburban villages of Lviv: visual analysis of post-socialist transformations]. *Bulletin of Lviv University. The series is geographical*, 54. In print [in Ukrainian].
5. Lozynskyi, R. M. (2020). Kulturni landshafty Halychyny: etyka vzayemodiyi lyudyny z pryrodoyu [Cultural landscapes of Galicia (Ukraine): the ethics of human interaction with nature]. Lviv: Ladeks, 224 s.; 148 il. [in Ukrainian].
6. Lozynskyi, R. M. (2020). Semiotyka landsaftu ta yoho vizualnyi/tekstualnyi analiz u anhlo-amerykanskiy kulturniy heohrafiyi [Landscape semiotics and its visual / textual analysis in Anglo-American cultural geography]. *Journal of Socio-Economic Geography*, 28, 25-34. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2020-28-03> [in Ukrainian].
7. Lozynskyi, R. M. (2021). Sweet home Ameryky: yak peredmistyta perestalo buty kvintesentsiyeyu amerykanskoyi mriyi [Sweet home of America: how the suburbs ceased to be the quintessence of the American dream]. *Politychna krytyka*. Retrieved from https://politykrytyka.org/2021/_09_/24/sweet-home-ameryky-yak-peredmistyta-perestalo-buty-kvintesentsiyeyu-amerykanskoyi-mriyi/ (access date: 05.05.2022) [in Ukrainian].
8. Lozynskyi, R. M. (2019). Khaos ta nerivnist u lvivskomu peredmisti [Chaos and inequality in the suburbs of Lviv]. *Spil'ne*, 12, 114-124. Retrieved from <https://commons.com.ua/uk/haos-i-nerivnist-u-lvivskomu-peredmisti/> (access date: 05.05.2022) [in Ukrainian].
9. Mezentshev, K., Provotar, N., Hnatyuk, O., Melnychuk, A., & Denysenko, O. (2019). Neodnoznachni prymiski prostory: tendentsiyi ta osoblyvosti zminy povsyakdennykh praktyk [Ambiguous suburban spaces: trends and features of changing everyday practices]. *Economic and social geography*, 82, 4-19. <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2019.82.4-19> [in Ukrainian].

10. Pidhrushnyi, H. P., Marushchynets, A. V., & Ishchenko Yu. D. (2021). Kyivskyi metropolisnyi rehion: problemy formuvannya, sklad i mezhi [Kyiv metropolitan region: problems of formation, composition and boundaries]. *Ukrainian Geographical Journal*, 4, 47-56. <https://doi.org/10.15407/ugz2021.04.047> [in Ukrainian].
11. Slyvka, R., & Zakutynska, I. (2017). Prostorovyi rozvytok prymiskoi zony Ivano-Frankivska: mentalni mezhi, nerivnomirnist, frahmentatsiya. Urbanistychna Ukrainiina: v epitsentri prostorovykh zmin: monohrafiya [Spatial development of the suburban zone of Ivano-Frankivsk: mental boundaries, unevenness, fragmentation]. *Urban Ukraine: in the epicenter of spatial change: a monograph* / ed. K. Mezentseva, J. Oliynyk, N. Mezentseva. Kyiv: Phoenix Publishing House, 438 p. [in Ukrainian].
12. Beauregard, R. A. (2006). *When America Became Suburban*. Minneapolis: University of Minnesota Press. 228 p.
13. Duncan, J., & Duncan, N. (2010). Doing Landscape Interpretation. *The SAGE Handbook of Qualitative Geography*. / Ed. D. DeLyser. London, UK: SAGE. P. 225-247.
14. Duncan, N., & Duncan, N. (2004). *Landscapes of Privilege*. New York: Routledge. 276 p. <https://doi.org/10.4324/9780203505755>
15. Foucault, M. & Miskowiec, J. (1986). Of Other Spaces. *Diacritics*, 16 (1), 22-27. <https://doi.org/10.2307/464648>
16. Harvey, D. (1973). *Social justice and the city*. Baltimore: Johns Hopkins University Press. 356 p.
17. Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Donald Nicholson-Smith trans., Oxford: Basil Blackwell. Originally published 1974. (1974, *La production de l'espace*, Paris: Anthropos. Translation and Précis.).
18. Lozynskyi, R. (2019). Rethinking the Role of Land Privatization in Peri-Urban Transformations in Ukraine: The case Study of Sokilnyky, Lviv oblast. *Human Geography Journal*, 27, 48-59. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2019-27-06>
19. Lovell, S. (2003). *Summerfolk: a history of the dacha, 1710-2000*. Ithaca: Cornell University Press. 260 p.
20. Mace, A. (2009). Suburbanization. *International Encyclopedia of Human Geography*. Amsterdam: Elsevier. P. 77-81.
21. Nefedova, T. & Savchuk, I. (2014). Second suburban residences of citizens in Russia and Ukraine: evolution of dachas and trends of their post-soviet change. *Regional Research on Russia*, 3(4), 163-71.
22. Robbins, P. (2007). *Lawn people: how grasses, weeds, and chemicals make us who we are*. Philadelphia: Temple University Press. 186 p.
23. Soja, E. (1989). *Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory*. London: Verso Press. 266 p.
24. Wiese, A. (2004). *Places of Their Own: African American Suburbanization in the Twentieth Century*. Chicago, Ill.: University of Chicago Press. 422 p.

Received 17 April 2022

Accepted 14 May 2022